

گزارش

مهمترین چالش های آمریکا در خاورمیانه

«نسخه آمریکایی برای آینده خاورمیانه»

شماره ۱۲۱

اردیبهشت ماه ۹۶

رصدخانه روابط بین الملل

سخنی با خوانندگان:

رصد مداوم و تجزیه و تحلیل آخرین رویدادها در عرصه بین الملل برای ایجاد شناخت، روند شناسی و برنامه ریزی صحیح از جمله نیازهای ضروری است.

بدین منظور گروه رصدخانه روابط بین الملل مجمع جهانی صلح اسلامی این مهم را در دستور کار خود قرار داده و بخشی از آن را به صورت موردی با عنوان ترجمان روز منتشر می نماید.

هر گونه مساعدت و همفکری در جهت افزایش غنای این گزارش های خبری و تحلیلی مزید امتنان است.

بدیهی است طرح گزارش ها و تحلیل ها گرایشی نبوده و به عنوان نظر رسمی این مجمع نیز تلقی نمی گردد.

از آنجا که این گزارش صرفاً برای تعدادی از مسئولان و مدیران انتشار می یابد، بهره برداری، انتشار و کپی برداری از مطالب با هماهنگی این

مجمع مجاز خواهد بود. تلفن: ۸۸۵۳۸۲۴۸ ایمیل: iwpf2008@gmail.com — آدرس تلگرامی: @iw_peace

مهمترین چالش های آمریکا در خاورمیانه در سال ۲۰۱۷

نسخه آمریکایی برای آینده خاورمیانه

اندیشکده «مرکز مطالعات راهبردی و بین الملل» در گزارشی با عنوان پیش بینی جهان در سال ۲۰۱۷، مهمترین مسائلی که آمریکا با آن مواجه خواهد شد را منتشر کرده است. در بخشی از این گزارش، «آنتونی کوردسمن» (Anthony Cordesman) مهمترین تهدیدات و چالش های پیش روی آمریکا در خاورمیانه و شمال آفریقا را بررسی کرده است. ایشان مهمترین چالش های پیش روی آمریکا در سال ۲۰۱۷ در خاورمیانه و شمال آفریقا را تضمین امنیت متحدان عرب، رشد قدرت ایران، افراط گرایی اسلامی، سوریه بعد از داعش، نقش رو به رشد روسیه در منطقه، امنیت عراق، ترکیه رام نشدنی، بحران انسانی یمن، اقتصاد و امنیت مصر و امنیت اسرائیل می داند.

وی در این گزارش نوشته است: دولت ترامپ با گستره وسیعی از چالش های مهم در خاورمیانه مواجه می شود. برخی از این چالش ها باید به سرعت مورد توجه قرار گیرند و برخی دیگر در سالها یا دهه های آینده. در این راستا دو چیز کاملا روشن است: اول اینکه گزینه سیاسی آسان یا خوب برای آمریکا وجود ندارد و دوم راهی برای اجتناب از تهدیدات جدی نیز وجود ندارد.

برخی از این تهدیدات کاملا روشن هستند. این تهدیدات نتیجه منطقی رشد داعش و افراط گرایان اسلامی؛ میراث باقیمانده از اشغال عراق توسط آمریکا؛ تهدیداتی که از طرف ایران و رقابت تسلیحاتی در منطقه تحمیل می شود؛ بازیگران جدید در منطقه مانند روسیه و ترکیه؛ و چالش های مختلفی که در نتیجه جنگ در عراق، سوریه، لیبی و یمن افزایش پیدا می کنند.

در خلال سال های اول ریاست جمهوری دونالد ترامپ، و احتمالاً بلافاصله پس از آغاز به کار دولت آمریکا، واشینگتن باید با حداقل ۱۲ چالش اصلی در خاورمیانه و شمال آفریقا کنار بیاید:

❖ آمریکا باید همکاری های راهبردی با متحدان عرب خود را بازسازی نماید. آمریکا اکنون روابط نظامی و ضد تروریستی خوبی با همپیمانان عرب خود دارد، اما آنها عمیقاً از تعهد آمریکا، روابط آمریکا با ایران و همچنین عملکرد قاطع و موثر آمریکا در مسائل مختلف منطقه ای، بی اعتماد هستند. هم پیمانان عرب آمریکا همچنین باید با این واقعیت کنار بیایند که کاهش ۵۰ درصدی درآمدهای صادرات نفت، توانایی آنها برای تجهیز و نوسازی نیروهای نظامی و مواجهه با تروریست ها و جنبش های افراطی را به شدت کاهش داده است. یکی از مهمترین مسائل این خواهد بود که آیا باید تضمین های امنیتی را به آنها ارائه کرد. مساله دیگر این است که راه هایی پیدا کرد تا توانمندی های نظامی آمریکا بازآرایی شده و همچنین تلاش های همپیمانان آمریکا در منطقه موثرتر و کم هزینه تر شود.

❖ آمریکا باید در مورد میزان تعهد خود به دفاع از کشورهای حوزه خلیج (فارس) در مقابل ایران و طیف وسیعی از چالش های مرتبط با ایران تصمیم گیری کند. این چالش ها عبارتند از: ابهامات پیرامون اقدامات هسته ای ایران و برنامه جامع اقدام مشترک (برجام)؛ گسترش نفوذ راهبردی ایران در لبنان، سوریه و عراق؛ تلاش ایران برای نفوذ در میان شیعیان کشورهای عرب حوزه خلیج فارس و بحرین؛ و توسعه مداوم توان موشکی ایران.

❖ آمریکا باید تلاش های ضدتروریستی خود را برای مقابله با بقایای داعش و تهدیدات بسیار متنوع دیگر از جانب افراط گرایان اسلامی در منطقه بازآرایی کند. تمام نیروهایی که انقلاب های سیاسی عظیم را در جهان عرب در سال ۲۰۱۱ به وجود آوردند، هنوز هم وجود دارند و یا به شکل بدتری رشد کرده اند. اگر داعش خلافت و تسلط بر سرزمین هایش در عراق، سوریه و لیبی را از دست بدهد، آمریکا و متحدان عربش در منطقه همچنان با چالش های فراوانی از جانب افراط گرایان اسلامی مواجه خواهند بود که با دسته بندی ها و اختلافات عمیق قبیله ای، فرقه ای و نژادی عمل می کنند. بدون شک آمریکا و اروپا در آینده نیز هدف حملات تروریستی قرار خواهند گرفت، اما مهمترین تهدید در خاورمیانه و شمال آفریقا و بقیه جهان اسلام خواهد بود. آمریکا همچنان باید بر روی همکاری نزدیک با متحدان عرب خود تمرکز کند و در عین حال از اقدامات تحریک کننده مسلمانان در منطقه و جهان اجتناب ورزد.

❖ آمریکا باید راهی برای ایجاد نتیجه ای پایدار و ماندگار در جنگ شهری سوریه پیدا کند. سوریه یکی از بدترین چالش هایی است که آمریکا با آن مواجه است. در حالی که می توان برخی از اقدامات سیاسی را انجام داد، اما بعید به نظر می رسد که هیچ شکلی از آتش بس یا حتی تقسیم سوریه بتواند این کشور را از درگیری های بعدی خلاص کند؛ مگر اینکه برخی راه حل های جامع تر بتواند مشکلات سوریه را حل کند؛ مشکلاتی چون حکومت اسد، رویکردهای افراط گرایی اسلامی در نیروهای شورشی، تنش بین کردها و عرب ها، و کاهش نقش

قدرت‌های خارجی. نیمی از جمعیت سوریه اکنون یا آواره شده اند و یا به مناطقی دیگر در سوریه گریخته اند. بدون ایجاد امید به بازگشت به یک زندگی معمولی برای این مردم، ایجاد ثبات غیرممکن به نظر می‌رسد. همچنین باید بازسازی اقتصادی و توسعه در کشوری ایجاد شود که برای دهه‌ها قبل از بحران ۲۰۱۱ با نابرابری و عدم پیشرفت اقتصادی مواجه بود و میزان تولید ناخالص فعلی آن تنها ۲۵ درصد و یا کمتر از میزان آن در سال ۲۰۱۱ است.

❖ آمریکا باید به عراق کمک کند تا راهی برای حل بحران‌های بعد از داعش و شکاف بین سنی‌ها و شیعیان و همچنین کردها و عرب‌ها پیدا کند. این تلاش‌های آمریکا نمی‌تواند جدای از تهدیداتی باشد که از جانب سوریه بی‌ثبات، و فشارهای متعارضی که از جانب ایران، ترکیه و برخی کشورهای عرب منطقه بر عراق تحمیل می‌شود. یک نظام فدرالی ممکن است مورد نیاز باشد، اما تقسیم عراق به مناطق کوچک، پذیرش قطعی بحران‌های آتی و رنج‌های انسانی است. همچنین عراق باید نیروهای امنیتی خود را به شکلی تقویت کند که بتواند در مقابل ایران بایستد. ملت تقریباً ورشکسته عراق همچنین نیاز دارد که هم به سمت توسعه قدم بردارد و هم نوعی برابری اقتصادی برای اتحاد میان مناطق و قومیت‌های از هم گسیخته خود ایجاد کند.

❖ آمریکا باید راهکاری برای درگیری‌ها در یمن و هزینه‌های انسانی رو به افزایش آن و چالش‌هایی که بحران یمن برای ایجاد امنیت و ثبات پایدار در منطقه به وجود می‌آورد پیدا کند. یمن، همچون سوریه، یکی از مهار نشدنی‌ترین چالش‌هایی است که آمریکا با آن مواجه شده است. در کوتاه مدت، احتمال بسیار کمی برای پیروزی ائتلاف به رهبری عربستان وجود دارد. ائتلاف حوثی‌ها و علی عبدالله صالح، ذاتاً ناپایدار است و القاعده نیز چالش رو به رشدی در مناطق سنی نشین به حساب می‌آید. یمن قبل از شروع جنگ داخلی با مشکلات اقتصادی و ساختاری شدیدی مواجه بود و اکنون کمبود غذا، آب و خدمات بهداشتی و درمانی اولیه، بحران انسانی را در این کشور رقم زده است. به نظر می‌رسد که انتخاب‌های پیش رو، ملت‌سازی (nation-building) در شرایط بسیار دشوار یا نوعی مهار با هزینه درد و رنج عظیم انسانی است.

❖ آمریکا باید با نقش روسیه در سوریه و گسترش نفوذ آن در منطقه مقابله کند. روشن نیست که آیا آمریکا قادر است راه حل موثری پیدا کند تا رشد نفوذ روسیه در سوریه را کاهش داده و یا تاثیر مداخلات روسیه در رشد استنباط منطقه‌ای از اهمیت راهبردی روسیه را محدود سازد. اگرچه آمریکا فرصت‌هایی در اختیار دارد تا نقش روسیه به عنوان تامین‌کننده تسلیحات و مشاوره نظامی برای دیگر کشورها را محدود سازد و باید خود را برای رویارویی با انتقال تجهیزات نظامی جدید روسی به ایران آماده کند. آمریکا همچنین می‌تواند از «تشدید فشار افقی» مانند فشار به روسیه در دیگر مناطق استفاده کند؛ همانند کاری که روسیه با آمریکا در سوریه انجام داد. در همین حال آمریکا باید به نقش منطقه‌ای چین نیز توجه داشته باشد؛ نقش این کشور به عنوان منبع دیگری برای تامین تسلیحات ایران و ایجاد پایگاه جدیدی در جیبوتی.

❖ آمریکا باید روابط خود را با ترکیه ی «اردوغان» بعد از کودتا بازسازی کند. ترکیه‌ای که روابطش با آمریکا و اروپا پیوسته استبدادی‌تر شده است و به طور فعالی در سوریه و عراق دخالت می‌کند. ترکیه به طور مداوم

تصویری چون یک رژیم سرکوبگر و تفرقه برانگیز از خود ارائه کرده است که می تواند این کشور را در میان اقدامات امنیتی و درگیری های شدید و طولانی با کردهای خود گرفتار کند. ترکیه در همین حال تلاش می کند با دخالت در سوریه و عراق با اقلیت های کرد و ترکمان ارتباط برقرار کند. ترکیه در بهترین حالت، یک شریک راهبردی دشوار و یک «کارت رام نشدنی» (wild card) برای دولت ترامپ به شمار می آید.

❖ آمریکا باید به مصر کمک کند تا بتواند امنیت را برقرار کند، اما در عین حال با احیای اقتصادی و توسعه، سطح فعلی سرکوب و اقدامات شدید امنیتی را کاهش دهد. مصر بزرگترین کشور عرب متحد آمریکا و شریک امنیتی کلیدی آن باقی خواهد ماند که حقوق ترانزیتی حیاتی برای تحرکات هوایی آمریکا و همچنین در کانال سوئز فراهم کرده است. آمریکا نیاز دارد که به مصر در ایجاد امنیت و همچنین در جنگ علیه افراط گرایی در صحرای سینا کمک کند. آمریکا همچنین باید از نفوذ خود استفاده کند تا مطمئن شود که مصر بر روی مشکلات اقتصادی خود کار کرده و محدودیت مناسبی در اقدامات ضد تروریستی و رفتار با سازمان های غیردولتی و مخالفان مشروع ایجاد می کند. یک شکاف دیگر، تنها اوضاع را برای هر دو کشور بدتر خواهد کرد و آمریکا نمی تواند فقط با کمک های امنیتی منافع خود و مصر را تامین کند.

❖ آمریکا باید به متحدان دیگر همچون اردن، مغرب و تونس کمک کند تا امنیت و ثبات را در کشورهای خود ایجاد کنند. آمریکا نمی تواند تنها بر روی کشورهای تمرکز کند که اکنون دچار مشکل شده اند. آمریکا باید به دیگر متحدان منطقه ای خود کمک کند تا مانع از بروز انقلاب های سیاسی شوند و با اصلاحات و پیشرفت های اقتصادی، ساختارهای امنیتی موثری را ایجاد نمایند.

❖ آمریکا باید توافقنامه های جدید امنیتی با اسرائیل را به طور کامل اجرا کند، اما باید تصمیم بگیرد که می خواهد راه حل دو کشور دنبال کند یا نه. بعید به نظر می رسد که پیشرفت چشم گیری در فرایند صلح چه از جانب اسرائیل و چه فلسطینی ها حاصل شود. اگر چه سیاست های اسرائیل و شهرک سازی شرایطی را بر روی زمین ایجاد کرده است که دست یابی به راه حل دو کشور را غیرممکن می سازد. نادیده گرفتن مساله فلسطین و اسرائیل یا تلاش های سمبلیک کافی نخواهد بود. آمریکا همچنین باید به دیگر نگرانی های امنیتی اسرائیل توجه کند: سوریه بعد از داعش و تهدیدهایی که موشک های ایران و ارتباط با حزب الله تحمیل می کند.

❖ آمریکا باید بر روی محاسبات خود درخصوص اهمیت راهبردی منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا بازنگری کند. منطقه ای که وابستگی آمریکا برای واردات نفت کمتر شده و در عوض به طور مداوم وابستگی اش به ثبات و رشد اقتصاد جهانی و انتقال ایمن نفت و گاز این منطقه به اروپا و آسیا بیشتر می شود. آمریکا به یک ارزیابی و تحلیل جامع نیاز دارد تا سیاست ها و برداشت هایی را به روز کند که بر پایه وابستگی متفاوت آمریکا به جریان صادرات نفت خلیج فارس بنا شده اند.

فهرست این چالش ها می تواند در هر زمانی دلهره آور باشد، اما آمریکا در کنار چالش های خارجی از جمله روسیه، اروپا، جنگ افغانستان، چین و مسائل امنیتی آسیا، با مسائل داخلی متعددی نیز مواجه است. کاملاً واضح است که نمی توان پیش بینی کرد که در چه زمانی، کدام چالش در یکی از این مناطق به وجود خواهد آمد. خوشبختانه یا متأسفانه، دولت ترامپ فهرستی از مشکلات پیچیده ای را به ارث برده است که مجبور است به طور همزمان با آنها مواجه شود؛ مشکلاتی که خطرات آشکاری در پی دارد. هیچ نقطه ای در خاورمیانه و شمال آفریقا وجود ندارد که آمریکا بتواند در آنجا انفعالی عمل کند و یا برداشت سنتی از اقدامات فوری آمریکا در گذشته جواب دهد: پیدا کردن راه حل هایی که ساده، سریع و اشتباه هستند.

تحلیلی بر دیدگاه آنتونی کوردسمن

کوردسمن یکی از برجسته ترین تحلیل گران مسایل راهبردی، امنیتی و نظامی خاورمیانه محسوب می شود که سالها بر این منطقه تمرکز داشته اند و تحلیل های گسترده ای از ایشان در این حوزه منتشر شده است. به واقع کمتر تحلیل گر امنیتی و نظامی به اندازه وی در حوزه خاورمیانه کار کرده باشد، به همین دلیل در آمریکا به تحلیل های ایشان توجه خاصی می شود. بنابراین باید نوع نگاه و تحلیل ایشان از تهدیدات و چالش های خاورمیانه جدی در نظر گرفته شود. با توجه به این اهمیت و ضرورت و بر اساس تحلیل این گزارش مهمترین چالش های پیش روی آمریکا در سال ۲۰۱۷ در خاورمیانه و شمال آفریقا، تضمین امنیت متحدان عرب، رشد قدرت ایران، افراط گرایی اسلامی، سوریه بعد از داعش، نقش رو به رشد روسیه در منطقه، امنیت عراق، ترکیه رام نشدنی، بحران انسانی یمن، اقتصاد و امنیت مصر و امنیت اسرائیل است که کم و بیش محورهای راهبرد جدید آمریکا در قبال منطقه را دربرمی گیرند. در این راهبرد و البته نوع نگاه خاص به منطقه چند نکته قابل تامل است. اولین نکته اینکه همان گونه که محتوای این تحلیل نشان می دهد دولت ترامپ برخلاف اوپاما قصد کاهش تعهد به خاورمیانه را ندارد و می خواهد همچنان حضور گسترده و فعالی در این منطقه داشته باشد. نکته دوم تلاش آمریکا برای مهار ایران و روسیه و متحدان منطقه ای آنها می باشد. این بدان معناست که کوردسمن عملاً از آمریکای ترامپ می خواهد در رقابت محور عربی صهیونیستی با ایران آمریکا از محور عربی صهیونیستی دفاع موثرتر و مشارکت جدی تری داشته باشد. این به معنای تلاش برای مهار ایران و روسیه و احتمالاً فشار بیشتر بر جمهوری اسلامی ایران می باشد. با عنایت به این شرایط این متن را باید در راستای ایران هراسی و شیعه هراسی ارزیابی کرد که باید با دیپلماسی عمومی فعال با ایده مرکزی آن مقابله کرد. البته برای درک بهتر مسایل آمریکا در منطقه به مسایل دیگر نیز باید توجه داشت: اول اینکه ممکن است آمریکا با چالش های دیگری در منطقه روبرو باشد که در این تحلیل پنهان شده باشد و دوم اینکه باید از نقشه بلند مدت آمریکا در منطقه درک دقیق تری داشت.

منتظر ارایه نظرات و پیشنهادات تکمیلی شما نخبگان و کارشناسان گرامی خواهیم بود.

رصدخانه روابط بین الملل مجمع جهانی صلح اسلامی